

CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS
DE BELGIQUE

21 octobre 2011

**PROPOSITION DE LOI
INTERPRÉTATIVE****de l'article 304
du Code judiciaire****RAPPORT**FAIT AU NOM DE LA COMMISSION DE LA JUSTICE
PAR
MM. **Renaat LANDUYT**
ET **Christian BROTCORNE****SOMMAIRE****Page**

I. Procédure	3
II. Exposé introductif	3
III. Discussion des articles.....	4
IV. Votes.....	15

Documents précédents:**Doc 53 1416/ (2010/2011):**

- 001: Proposition de loi interprétative de MM. Gilkinet et Van Hecke et consorts.
002: Addendum.
003 et 004: Amendements.
005: Avis du Conseil d'État.
006: Amendements.

Voir aussi:

- 008: Texte adopté par la commission.

BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

21 oktober 2011

**VOORSTEL VAN
INTERPRETATIEVE WET****betreffende artikel 304
van het Gerechtelijk Wetboek****VERSLAG**NAMENS DE COMMISSIE VOOR DE JUSTITIE
UITGEBRACHT DOOR
DE HEREN **Renaat LANDUYT**
EN **Christian BROTCORNE****INHOUD****Blz.**

I. Procedure	3
II. Inleidende uiteenzetting	3
II. Artikelsgewijze bespreking.....	4
III. Stemmingen	15

Voorgaande documenten:**Doc 53 1416/ (2010/2011):**

- 001: Voorstel van interpretatieve wet van de heren Gilkinet en Van Hecke c.s.
002: Addendum.
003 en 004: Amendementen.
005: Advies van de Raad van State.
006: Amendementen.

Zie ook:

- 008: Tekst aangenomen door de commissie.

**Composition de la commission à la date de dépôt du rapport/
Samenstelling van de commissie op de datum van indiening van het verslag**

Président/Voorzitter: Sarah Smeyers

A. — Titulaires / Vaste leden:

N-VA Koenraad Degroote, Sophie De Wit, Sarah Smeyers,
Kristien Van Vaerenbergh
PS Valérie Déom, Thierry Giet, Rachid Madrane, Özlem
Özen
MR Olivier Maingain, Marie-Christine Marghem
CD&V Sonja Becq, Raf Terwingen
sp.a Renaat Landuyt
Ecolo-Groen! Stefaan Van Hecke
Open Vld Sabien Lahaye-Battheu
VB Bert Schoofs
cdH Christian Brotcorne

B. — Suppléants / Plaatsvervangers:

Siegfried Bracke, Daphné Dumery, Theo Francken, Miranda Van
Eetvelde, Ben Weyts
Anthony Dufrane, Karine Lalieux, Yvan Mayeur, N, N

Daniel Bacquellaine, Jacqueline Galant, Philippe Goffin
Servais Verherstraeten, Liesbeth Van der Auwera, N
Maya Detiège, Peter Vanvelthoven
Juliette Boulet, N
Patrick Dewael, Carina Van Cauter
Gerolf Annemans, Peter Logghe
Joseph George, N

C. — Membre sans voix délibérative / Niet-stemgerechtigd lid:

INDEP Laurent Louis

N-VA	:	Nieuw-Vlaamse Alliantie	
PS	:	Parti Socialiste	
MR	:	Mouvement Réformateur	
CD&V	:	Christen-Democratisch en Vlaams	
sp.a	:	socialistische partij anders	
Ecolo-Groen!	:	Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales — Groen	
Open Vld	:	Open Vlaamse liberalen en democraten	
VB	:	Vlaams Belang	
cdH	:	centre démocrate Humaniste	
LDD	:	Lijst Dedecker	
INDEP-ONAFH	:	Indépendant - Onafhankelijk	

<i>Abbréviations dans la numérotation des publications:</i>		<i>Afkortingen bij de nummering van de publicaties:</i>	
DOC 53 0000/000:	Document parlementaire de la 53 ^{ème} législature, suivi du n° de base et du n° consécutif	DOC 53 0000/000:	Parlementair document van de 53 ^e zittingsperiode + basisnummer en volgnummer
QRVA:	Questions et Réponses écrites	QRVA:	Schriftelijke Vragen en Antwoorden
CRIV:	Version Provisoire du Compte Rendu intégral (couverture verte)	CRIV:	Voorlopige versie van het Integraal Verslag (groene kaft)
CRABV:	Compte Rendu Analytique (couverture bleue)	CRABV:	Beknopt Verslag (blauwe kaft)
CRIV:	Compte Rendu Intégral, avec, à gauche, le compte rendu intégral et, à droite, le compte rendu analytique traduit des interventions (avec les annexes) (PLEN: couverture blanche; COM: couverture saumon)	CRIV:	Integraal Verslag, met links het definitieve integraal verslag en rechts het vertaald beknopt verslag van de toespraken (met de bijlagen) (PLEN: witte kaft; COM: zalmkleurige kaft)
PLEN:	Séance plénière	PLEN:	Plenum
COM:	Réunion de commission	COM:	Commissievergadering
MOT:	Motions déposées en conclusion d'interpellations (papier beige)	MOT:	Moties tot besluit van interpellaties (beigekleurig papier)

<i>Publications officielles éditées par la Chambre des représentants</i>	<i>Officiële publicaties, uitgegeven door de Kamer van volksvertegenwoordigers</i>
Commandes: Place de la Nation 2 1008 Bruxelles Tél.: 02/ 549 81 60 Fax: 02/549 82 74 www.lachambre.be e-mail: publications@lachambre.be	Bestellingen: Natieplein 2 1008 Brussel Tel.: 02/ 549 81 60 Fax: 02/549 82 74 www.dekamer.be e-mail: publicaties@dekamer.be

MESDAMES, MESSIEURS,

Votre commission a examiné la présente proposition de loi interprétative au cours de ses réunions des 25 mai, 29 juin, 5 juillet, 5 et 18 octobre 2011.

I.— PROCÉDURE

Au cours de la réunion du 25 mai 2011, la commission a décidé de demander des avis écrits:

- à l’OVB et à l’OBFG;
- au Collège des procureurs généraux;
- à la Commission de modernisation de l’ordre judiciaire;
- au Conseil consultatif de la magistrature.

Ces avis ont été mis à la disposition des membres.

Au cours de sa réunion du 5 juillet 2011, la commission a décidé de demander au président de la Chambre de soumettre la proposition et les amendements déjà présentés (n°s 1-5) à l’avis de la section de législation du Conseil d’État. Cet avis a été rendu le 10 août 2011 (DOC 53 1416/005).

II.— EXPOSÉ INTRODUCTIF

M. Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen!), coauteur de la proposition de loi, rappelle que l’article 304 du Code judiciaire oblige le juge à s’abstenir s’il est conjoint, parent ou allié en ligne directe ou au second degré en ligne collatérale de l’avocat ou du mandataire de l’une des parties.

L’actualité judiciaire récente démontre les risques liés à une interprétation extensive de cette disposition selon laquelle le juge saisi devrait se déporter lorsqu’un des prévenus choisit au cours de la procédure un nouveau conseil qui s’avère être un allié dudit juge alors même que ce dernier a été désigné longtemps auparavant. Interprété de la sorte, l’article 304 risque de conduire à des abus. Un prévenu pourrait en effet décider de prendre un avocat apparenté au juge saisi de son dossier afin de bloquer la procédure. *A contrario*, il incombera ainsi à l’avocat ou au mandataire d’une des parties allié au juge de s’abstenir s’il intervient dans le procès après que le juge a été désigné. Cette interprétation de l’article 304 du Code judiciaire peut raisonnablement

DAMES EN HEREN,

Uw commissie heeft dit voorstel van interpretatieve wet besproken tijdens haar vergaderingen van 25 mei, 29 juni, 5 juli, 5 en 18 oktober 2011.

I.— PROCEDURE

Tijdens haar vergadering van 25 mei 2011 heeft de commissie beslist schriftelijk advies te vragen aan:

- de OVB en de OBFG;
- het College van procureurs-generaal;
- de Commissie voor de Modernisering van de Rechterlijke Orde;
- de Adviesraad van de Magistratuur.

Die adviezen werden ter beschikking van de leden gesteld.

Tijdens de vergadering van 5 juli 2011 heeft de commissie beslist om de voorzitter van de Kamer te verzoeken het voorstel en de reeds ingediende amendementen (nrs. 1-5) voor advies aan de afdeling wetgeving van de Raad van State voor te leggen. Dit advies werd gegeven op 10 augustus 2011 (DOC 53 1416/005).

II.— INLEIDENDE UITEENZETTING

De heer Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen!), mede-indiener van het voorstel, herinnert eraan dat artikel 304 van het Gerechtelijk Wetboek de rechter verplicht zich in een zaak te onthouden als hij de echtgenoot, dan wel een bloed- of aanverwant van de advocaat of van de gemachtigde van een van de partijen is.

De recente gerechtelijke actualiteit toont de risico’s aan in verband met een ruime interpretatie van die bepaling, op grond waarvan de rechter voor wie de zaak aanhangig is gemaakt zich zou moeten onthouden wanneer een van de beklaagden in de loop van de rechtspleging een nieuwe raadsman kiest die een verwant van die rechter blijkt te zijn, ofschoon laatstgenoemde lang voordien werd aangewezen. Aldus geïnterpreteerd, dreigt artikel 304 tot misbruiken te leiden. Een beklaagde zou immers kunnen beslissen een advocaat in de arm te nemen die verwant is met de rechter bij wie zijn dossier aanhangig werd gemaakt, teneinde de rechtspleging te blokkeren. Omgekeerd zal de advocaat of de gemachtigde van een van de partijen die met de

être considérée comme le sens que le législateur a voulu lui donner au moment de son adoption.

Selon les auteurs de la présente proposition de loi interprétative, l'article 304 du Code judiciaire, qui doit s'interpréter à la lumière du principe de la bonne administration de la justice, s'applique seulement *in limine litis*, à savoir au moment de la première audience du procès, et non plus ultérieurement. Ce faisant, les auteurs du texte ne remettent pas en cause le principe du libre choix de l'avocat. Le justiciable reste en effet parfaitement libre de choisir son conseil pour autant que ce choix intervienne avant le début du procès ou pour autant que le nouveau conseil choisi ultérieurement ne soit pas allié au juge déjà désigné.

III.— DISCUSSION DES ARTICLES

Article 1er

Les membres n'ont pas d'observations concernant cet article.

Art. 2

M. Thierry Giet (PS) remarque que le recours au mécanisme de la loi interprétative est loin d'être courant. Le texte proposé doit par conséquent être examiné de manière attentive d'autant plus qu'il met en jeu des principes importants comme le libre choix du conseil.

Dans ce cadre, il serait intéressant de disposer de l'avis des barreaux.

En outre, il faut être sûr que le texte à l'examen est bien un texte interprétatif. Or, à sa lecture, il semble que ce ne soit pas tout à fait le cas.

M. Renaat Landuyt (sp.a) confirme qu'il ne suffit pas d'user du qualificatif "interprétatif" pour donner cette qualité à un texte. En l'occurrence, la proposition de loi dite interprétative semble créer de nouvelles règles de droit. L'intervenant s'interroge par ailleurs sur la manière dont la méconnaissance de ces règles sera sanctionnée et sur leur effet sur les procédures en cours.

rechter verwant is, zich moeten onthouden indien hij in het geding tussenkomt nadat de rechter werd aangewezen. Die interpretatie van artikel 304 van het Gerechtelijk Wetboek mag redelijkerwijs worden beschouwd als de betekenis die de wetgever eraan heeft willen geven op het tijdstip van de aanneming ervan.

Volgens de indieners van dit voorstel van interpretatieve wet is artikel 304 van het Gerechtelijk Wetboek, dat in het licht van het beginsel van de behoorlijke rechtsbedeling dient te worden geïnterpreteerd, alleen *in limine litis* toepasselijk, met name bij de eerste zitting van het proces, en niet op een later tijdstip. Met die aanpak brengen de indieners van de tekst het beginsel van de vrije advocaatkeuze niet in het gedrang. Het staat de rechtzoekende immers nog steeds volkomen vrij zijn raadsman te kiezen, op voorwaarde dat die keuze gebeurt vóór de aanvang van het rechtsgeding en op voorwaarde dat de nieuwe, later gekozen raadsman niet verwant is met de reeds aangewezen rechter.

III.— ARTIKELSGEWIJZE BESPREKING

Artikel 1

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Art. 2

De heer Thierry Giet (PS) merkt op dat op het mechanisme van de interpretatieve wet vrij zelden een beroep wordt gedaan. Het is dan ook zaak de voorgestelde tekst aandachtig te bestuderen, temeer omdat het gaat om belangrijke principes zoals de vrije keuze van de raadsman.

Het zou in dit verband interessant zijn het advies van de balies in te winnen.

Bovendien dient het zeker te zijn dat de voorliggende tekst wel degelijk een interpretatieve tekst is. Bij het lezen ervan blijkt dat evenwel niet helemaal het geval te zijn.

De heer Renaat Landuyt (sp.a) bevestigt dat het niet volstaat de bepaling "interpretatief" toe te voegen opdat de tekst ook interpretatieve aard krijgt. Dit "voorstel van interpretatieve wet" lijkt nieuwe rechtsregels in het leven te roepen. Voorts vraagt de spreker zich af hoe het niet naleven van die regels zal worden bestraft en welke gevolgen die regels zullen hebben voor de lopende procedures.

Mme Sonja Becq (CD&V) demande s'il n'est pas opportun d'étendre l'application de l'article 304 proposé au cohabitant légal ou de fait.

M. Georges Gilkinet (Ecolo-Groen!) explique que la proposition s'inspire d'un cas pratique qui s'est présenté dans une procédure concernant un dossier de fraude fiscale. Dans cette affaire, l'une des parties a désigné un nouvel avocat longtemps après l'introduction et l'attribution de la cause. Comme il existait un lien d'alliance tel que mentionné à l'article 304 du Code judiciaire entre le nouveau conseil et le juge, le magistrat aurait dû s'abstenir, alors même que de nombreux mois avaient été nécessaires à la préparation du procès. Selon M. Gilkinet, cette situation est contraire à l'esprit du Code judiciaire. Il souhaite éviter qu'une telle situation ne se reproduise: le législateur doit préciser que l'on ne peut agir de la sorte et que le lien d'alliance doit être "mesuré" au début de la procédure.

Pour le reste, il renvoie à son collègue, M. Van Hecke, qui examinera en profondeur les avis que les diverses instances ont rendus sur la proposition.

M. Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen!) énumère les différents avis. Toutes les instances s'accordent sur un point: le texte à l'examen ne peut pas être qualifié de loi interprétative et il serait préférable de procéder à une réelle modification de la loi. L'intervenant n'y est pas opposé.

Indépendamment de cela, M. Van Hecke distingue deux tendances dans les avis, à savoir celle soutenue par la magistrature et celle soutenue par les barreaux. En ce qui concerne les avis des ordres des avocats, l'intervenant est particulièrement déçu par le point de vue de l'OVb, qui considère que le droit de choisir librement un conseil ne peut/doit souffrir aucune restriction. C'est précisément ce point de vue qui génère les situations problématiques auxquelles la proposition entend remédier. Les auteurs peuvent compter sur plus de compréhension de la part de la magistrature. Elle recommande même de profiter de l'occasion pour moderniser l'article 304 du Code judiciaire et l'adapter aux "nouvelles" structures familiales. Il admet toutefois qu'elle relève un certain nombre de problèmes. Ainsi, le Conseil consultatif de la magistrature souligne que le critère de la première audience (après cette première audience, la parenté n'a plus aucune incidence sur la position du magistrat) peut entraîner des problèmes en matière civile. Une solution possible consiste à faire une distinction entre les affaires civiles et les affaires

Mevrouw Sonja Becq (CD&V) vraagt zich af of het niet aangewezen is de toepassing van het voorgestelde artikel 304 uit te breiden tot de wettelijk of feitelijk samenwonende partner.

De heer Georges Gilkinet (Ecolo-Groen!) legt uit dat het voorstel geïnspireerd is door een praktijkgeval dat zich heeft voorgedaan in een rechtszaak m.b.t. een dossier van fiscale fraude. In deze zaak heeft een van de partijen geruime tijd na de inleiding en toewijzing van de zaak, een nieuwe advocaat aangesteld. Doordat er tussen de nieuwe raadsman en de rechter een in artikel 304 van het Gerechtelijk Wetboek vermelde aanverwantschap bestond, zou de magistraat zich verplicht hebben gezien om zich te onthouden, ofschoon de voorbereiding van het proces ettelijke maanden in beslag had genomen. Volgens de heer Gilkinet is dit in strijd met de geest van het Gerechtelijk Wetboek. Hij wil voorkomen dat een dergelijke situatie zich nogmaals voordoet: de wetgever dient te verduidelijken dat dit niet kan en dat de aanverwantschap in het begin van de procedure moet worden "gemeten".

Voor het overige verwijst hij naar zijn collega, de heer Van Hecke, die dieper zal ingaan op de adviezen die de diverse instanties over het voorstel hebben uitgebracht.

De heer Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen!) geeft een opsomming van de verschillende adviezen. Over één zaak zijn alle instanties het eens: de voorliggende tekst kan niet als een interpretatieve wet worden gekwalificeerd en het zou beter zijn om tot een echte wetswijziging over te gaan. De spreker ziet daar geen graten in.

Los daarvan onderkent de heer Van Hecke twee strekkingen in de adviezen, m.n. deze voorgestaan door de magistratuur en deze van de advocatuur. Met betrekking tot de adviezen van de advocatenordes is de spreker in het bijzonder ontgoocheld over het standpunt van de OVb. De OVb meent dat er op het recht van de vrije keuze van een raadsman geen beperkingen mogen/kunnen staan. Precies dat standpunt leidt tot het ontstaan van problematische situaties waaraan het voorstel wil verhelpen. Vanuit de magistratuur kunnen de indieners op meer begrip rekenen. Er wordt zelfs aangeraden om de gelegenheid te baat te nemen om artikel 304 van het Gerechtelijk Wetboek te moderniseren en aan te passen aan de "nieuwe" gezinsvormen. Hij geeft wel toe dat er een aantal pijnpunten worden aangewezen. Zo wijst de Adviesraad van de Magistratuur erop dat het criterium van de eerste zitting (na deze eerste zitting heeft de verwantschap geen invloed meer op de positie van de magistraat) voor problemen kan zorgen in burgerlijke zaken. Een mogelijke oplossing bestaat erin om een onderscheid te maken tussen burgerlijke

pénales. Ce n'est toutefois pas idéal. M. Van Hecke pense qu'il serait possible aussi d'élaborer une réglementation qui s'applique à toutes les affaires judiciaires et n'engendre aucun problème d'ordre pratique.

Vu les objections formulées à l'égard de l'option d'une loi interprétative et vu la suggestion de moderniser l'article 304 du Code judiciaire, M. Van Hecke présente un amendement qui en tient compte. L'*amendement n° 2 de MM. Gilkinet et Van Hecke* (DOC 53 1416/003) est basé sur la proposition du Collège des procureurs généraux: il y est tenu compte des nouvelles structures familiales. Le critère de la première audience est toutefois maintenu. Mais il est opté pour une modification formelle de l'article 304 du Code judiciaire. Ils présentent également un *amendement n° 1* tendant à modifier l'intitulé (DOC 53 1416/003).

Le ministre de la Justice, M. Stefaan De Clerck, est à première vue favorable à la proposition formulée par le Collège des procureurs généraux. Le ministre considère ensuite qu'il serait peut-être nécessaire aussi de la soumettre pour avis à la section de législation du Conseil d'État.

M. Christian Brotcorne (cdH) déclare qu'il n'est pas souhaitable d'adopter des lois de circonstances, bien qu'il ne veuille pas nier que, dans l'affaire qui a motivé l'initiative législative, une situation problématique et regrettable se soit réellement produite. L'intervenant souligne toutefois que le problème a été résolu — certes pas immédiatement — dès lors que l'ordre compétent a invité l'avocat concerné à se retirer. Par ailleurs, il ressort également des avis que dans cette matière, il est préférable de ne pas recourir à une loi interprétative, notamment parce qu'on pourrait ainsi donner l'impression qu'on tente d'intervenir dans des affaires judiciaires en cours.

M. Brotcorne rappelle en outre le principe fondamental du libre choix du conseil. Ce principe n'est toutefois pas absolu et peut être soumis à certaines restrictions. Une première série de restrictions découle du code de déontologie des avocats et des décisions de l'organe qui doit en contrôler l'exercice correct. Ainsi, l'intervenant estime que le principe du libre choix du conseil ne s'applique plus dans le cas où un avocat décide d'assurer la défense d'un client dans le seul but de ralentir la procédure.

en strafzaken. Dit is echter niet ideaal. De heer Van Hecke denkt dat het ook mogelijk is om een regeling op te stellen die geldt voor alle rechtszaken en niet voor praktische problemen zorgt.

Gelet op de bezwaren tegen de optie voor een uitleggingswet en de suggestie tot modernisering van artikel 304 van het Gerechtelijk Wetboek, dient de heer Van Hecke een amendement in dat hiermee rekening houdt. *Amendement nr. 2 van de heren Gilkinet en Van Hecke* (DOC 53 1416/003) is gebaseerd op het voorstel van het College van procureurs-generaal: er wordt rekening gehouden met de nieuwe gezinsvormen. Het criterium van de eerste terechtzitting wordt echter behouden. Wel wordt er geopteerd voor een formele wijziging van artikel 304 van het Gerechtelijk Wetboek. Zij dienen tevens *amendement nr. 1* tot wijziging van het opschrift (DOC 53 1416/003) in.

Minister van Justitie, de heer Stefaan De Clerck, staat op het eerste gezicht positief tegenover het voorstel geformuleerd door het College van procureurs-generaal. De minister meent voorts dat het misschien ook nuttig is om het voor advies voor te leggen aan de afdeling wetgeving van de Raad van State.

De heer Christian Brotcorne (cdH) stelt dat het niet wenselijk is om gelegenheidswetten goed te keuren, hoewel hij niet wil ontkennen dat in de zaak die aanleiding was voor het wetgevend initiatief er zich daadwerkelijk een problematische en betreurenswaardige situatie heeft voorgedaan. De spreker wijst er echter op dat het probleem — weliswaar niet onmiddellijk — uit de weg is geruimd doordat de bevoegde orde de advocaat in kwestie heeft uitgenodigd zich terug te trekken. Voorts blijkt uit de adviezen ook dat men in deze kwestie best niet de weg van een interpretatieve wet bewandelt, o.m. omdat men zo de indruk kan geven dat men in lopende rechtszaken probeert tussen te komen.

Daarnaast brengt de heer Brotcorne het fundamentele principe van de vrije keuze van de raadsman in herinnering. Dat beginsel is echter niet absoluut en kan aan bepaalde beperkingen worden onderworpen. Een eerste reeks van beperkingen vloeit voort uit de deontologische code van de advocatuur en de beslissingen van het orgaan dat toezicht moet uitoefenen op de correcte uitoefening ervan. Zo is voor de spreker het beginsel van de vrije keuze van de raadsman niet meer van toepassing in het geval dat een advocaat beslist om de verdediging van een cliënt op zich te nemen, met de uitsluitende bedoeling om de procedure te vertragen.

Malgré cela, M. Brotcorne continue de se demander s'il est vraiment nécessaire de légiférer. La question centrale est la suivante: veut-on supprimer la possibilité de changer de conseil à tout moment de la procédure judiciaire?

Il estime en tout cas que tant la proposition initiale que la proposition de texte formulée dans l'amendement annoncé ne sont ni satisfaisantes ni suffisantes pour réaliser les objectifs des auteurs. Il explique qu'il est excessif de restreindre le libre choix d'un conseil dès la première audience, certainement dans les matières civiles où un délai considérable s'écoule entre l'audience introductive et la ou les audiences de plaidoiries.

Il est en effet très peu probable que ce soit le même magistrat qui juge l'affaire. Pourquoi doit-on, durant cet intervalle, interdire qu'une partie consulte l'avocat de son choix?

Ne serait-il pas préférable de décider que la partie n'a plus la liberté absolue de choisir son avocat à partir de l'ouverture des débats, certainement en matière pénale? On sait alors avec quasi-certitude quel est le magistrat qui jugera l'affaire. L'intervenant craint toutefois que cette mesure ne résolve pas non plus le problème en matière civile. M. Brotcorne présente dans ce sens l'amendement n° 4 (DOC 53 1416/004). En vertu de la modification proposée, le libre choix d'un conseil est limité en matière pénale à partir du jour de l'ouverture des débats et en matière civile à partir du trentième jour qui précède l'audience prévue pour les premières plaidoiries. Pour le surplus, il est renvoyé à la justification de l'amendement.

M. Brotcorne indique ensuite que l'amendement annoncé étend le degré de parenté jusqu'au troisième degré. Ce n'est pas un problème pour lui, mais il estime que ce type de situation ne se produit pas à l'heure actuelle. Le juge a en effet aussi le devoir de se récuser pour des motifs personnels, même si ces motifs ne sont pas mentionnés expressément dans le Code judiciaire. C'est ainsi qu'un juge, saisi d'une cause dans laquelle son neveu agit en qualité d'avocat, doit se récuser pour des motifs personnels.

Dit niettegenstaande blijft de heer Brotcorne worstelen met de vraag of het echt nodig is om wetgevend op te treden. De kernvraag is de volgende: wil men verbieden dat men gelijk op welk ogenblik in de gerechtelijke procedure van raadsman kan veranderen?

In elk geval is hij van oordeel dat zowel het initiële voorstel als het tekstvoorstel geformuleerd in het aangekondigde amendement niet voldoen en niet afdoende zijn om de doelstellingen van de indieners te verwezenlijken. Hij legt uit dat het te verregaand is om, zeker in burgerlijke zaken waar er een geruime tijd verstrijkt tussen de inleidende zitting en de pleitzitting(en), vanaf de eerste zittingsdag de vrije keuze van een raadsman aan banden te leggen.

Het is immers helemaal niet zeker dat dezelfde magistraat de zaak zal beoordelen. Waarom moet men in de tussenliggende periode verbieden dat een partij de advocaat van haar keuze raadpleegt?

Zou het niet beter zijn om het ogenblik waarop men niet langer de absolute keuzevrijheid heeft vast te leggen op het ogenblik waarop de debatten geopend worden, zeker in strafzaken? Dan is het immers quasi zeker welke magistraat de zaak zal berechten. Hij vreest echter dat ook hiermee het probleem voor de burgerlijke zaken niet zal opgelost zijn. De heer Brotcorne dient in verband hiermee amendement nr. 4 (DOC 53 1416/004) in. Volgens de voorgestelde wijziging wordt de vrije keuze van een raadsman in strafzaken beperkt vanaf de dag van de opening van de debatten en in burgerlijke zaken vanaf dertig dagen voorafgaand aan de dag van de terechtzitting voor de eerste pleidooien. Voor het overige wordt verwezen naar de verantwoording van het amendement.

Daaropvolgend wijst de heer Brotcorne er op dat de stellers van het aangekondigde amendement de graad van verwantschap uitbreiden tot de derde graad. Dat vindt hij niet problematisch, maar de spreker denkt dat dergelijke situaties zich vandaag niet voordoen. De rechter heeft immers ook de plicht om zichzelf te wraken om persoonlijke redenen, zelfs wanneer deze redenen niet letterlijk in het Gerechtelijk Wetboek zijn opgenomen. Zo zal een rechter, die een zaak moet beoordelen waarin zijn neef als advocaat optreedt, zichzelf om persoonlijke redenen wraken.

Enfin, il doute de l'utilité de demander un avis au Conseil d'État, étant donné que le problème ne contient guère de pièges juridiques.

Mme Carina Van Cauter (Open Vld) estime que la proposition de l'intervenant précédent de retenir comme moment charnière l'ouverture des débats n'est pas idéale. Cela signifierait, a fortiori dans les causes pénales où les dossiers peuvent être très volumineux, que le magistrat a déjà investi beaucoup de temps et d'énergie dans l'étude du dossier et que ces efforts peuvent être annihilés par une intervention ciblée de l'une des parties. Ce ne peut être l'objectif recherché. Mme Van Cauter estime que le critère de l'introduction (il s'agit en fait de l'attribution du dossier, qui a lieu à la suite de l'introduction de la procédure) est mieux choisi et qu'il doit s'agir du moment charnière où le libre choix du conseil est limité. L'intervenante considère que de la sorte, il est tenu compte de manière équilibrée des intérêts d'une bonne procédure et du droit des parties de s'adresser à un avocat de leur choix. Mme Van Cauter signale aussi que le procès qui a inspiré l'auteur a également été abordé en détail par la commission d'enquête sur la fraude fiscale. Les débats au sein de cette commission ont montré que l'abus de droit en matière fiscale n'est certainement pas un cas isolé. L'initiative à l'examen peut contribuer à lutter contre cet abus.

M. Georges Gilkinet (Ecolo-Groen!) comprend que sa proposition puisse être interprétée comme une loi de circonstance. Il souhaite cependant uniquement éviter qu'un fâcheux précédent ne se répète.

Indépendamment de cela, il considère que la suggestion se situer le moment charnière à l'ouverture des débats serait problématique si l'on pouvait l'appliquer à l'affaire — une procédure pénale — qui a été à l'origine de sa proposition. Il s'agissait en effet d'un dossier fiscal très technique dans lequel le magistrat saisi et la justice en général avaient déjà investi un très important travail d'étude et de préparation (avant l'ouverture des débats).

M. Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen!) convient néanmoins qu'il y a lieu d'établir une distinction entre les procédures pénales et les procédures civiles. Il présente à cet effet un *sous-amendement n° 3* (DOC 53 1416/004) qui tend à modifier l'amendement n° 2. Cette disposition fixe le moment charnière au jour de l'audience d'introduction pour les procédures pénales, et au jour de la désignation du juge qui va entendre les plaidoiries pour les procédures civiles

Ten slotte betwijfelt hij het nut van een adviesaanvraag bij de Raad van State, gezien het probleem weinig juridische angels bevat.

Mevrouw Carina Van Cauter (Open Vld) denkt dat het voorstel van de vorige spreker om het kantelmoment op het ogenblik van de opening van de debatten te leggen niet ideaal is. Dat zou betekenen dat, zeker in strafzaken waar de dossiers zeer omvangrijk kunnen zijn, de magistraat al heel wat tijd en energie in de studie van het dossier heeft gestopt en dat die inspanningen teniet kunnen worden gedaan door een gericht optreden van een van de partijen. Dat kan niet de bedoeling zijn. Mevrouw Van Cauter meent dat het criterium van de inleiding (in feite gaat het om de toewijzing van het dossier, deze gebeurt n.a.v. de inleiding van de procedure) beter gekozen is en dat dit het kantelmoment moet zijn waarop de vrije keuze van de raadsman beperkt wordt. De spreekster meent dat daarmee op een evenwichtige manier rekening wordt gehouden met de belangen van een goede procesgang en het recht van de partijen om zich tot een advocaat naar keuze te wenden. Bovendien wijst mevrouw Van Cauter erop dat de rechtszaak die de indiener geïnspireerd heeft, ook uitgebreid aan bod is gekomen in de onderzoekscommissie ter bestrijding van de Fiscale Fraude. Uit de besprekingen daar is gebleken dat het misbruik van rechten in fiscale zaken zeker geen alleenstaand geval is. Het voorliggende initiatief kan tot een bestrijding van dit misbruik bijdragen.

De heer Georges Gilkinet (Ecolo-Groen!) begrijpt dat men zijn voorstel als een omstandigheidswet zou kunnen interpreteren. Hij heeft echter alleen de bedoeling om te vermijden dat een kwalijk precedent navolging zou vinden.

Los daarvan meent hij dat de suggestie om het kantelmoment vast te leggen bij de opening van de debatten problematisch zou zijn, mocht men ze toepassen op de zaak — een strafrechtelijke procedure — die de aanleiding voor zijn voorstel is geweest. Het ging immers om een zeer technisch fiscaal dossier waarin de behandelende magistraat en justitie in het algemeen al zeer veel studie- en voorbereidingswerk hadden geïnvesteerd (voor de opening van de debatten).

De heer Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen!) gaat er wel mee akkoord dat er een onderscheid zou worden gemaakt tussen, enerzijds, straf- en anderzijds, burgerlijke procedures. Hij dient daarvoor *amendement nr. 3* (DOC 53 1416/004) tot wijziging van amendement nr. 2. Volgens deze regeling zal het scharniermoment in strafprocedures de dag van de inleidende zitting worden gelegd, in burgerlijke procedures is dit de dag waarop de rechter wordt aangewezen die de pleidooien

(l'auteur répond ainsi aux objections de l'intervenant précédent). Pour le reste, il renvoie à la justification du sous-amendement.

M. Christian Brotcorne (cdH) indique qu'il souscrit à cette initiative, qui prévient les abus visant à ralentir la procédure et les pertes de rendement dans les instructions et les procédures. Bien qu'il suive le raisonnement de l'auteur, il l'invite toutefois à ne pas aller trop loin. L'on pourrait ainsi arguer que le ministre de la Justice ne pourrait plus nommer de magistrats (auprès d'un autre tribunal) étant donné que, dans de nombreux cas, ils seraient chargés d'instruire une affaire dans laquelle ils se sont déjà beaucoup investis.

M. Raf Terwingen (CD&V) suggère de rechercher une solution distincte pour les affaires civiles et les affaires pénales. Il n'est toutefois pas convaincu par les modifications proposées jusqu'à présent.

Mme Sophie De Wit (N-VA) se rallie à la suggestion consistant à rechercher une solution distincte pour les affaires civiles et pénales. En outre, elle souligne une fois encore l'importance du choix du moment exact à partir duquel la liberté de choix de l'avocat ne sera plus absolue.

Selon *M. Raf Terwingen (CD&V)* il est peut-être également possible, dans le prolongement de son observation précédente, de définir abstraitement le moment charnière, à savoir le moment où "la partie au procès a pris connaissance ou aurait pu raisonnablement prendre connaissance de la composition de la juridiction qui examine l'affaire". Il lui semble par ailleurs opportun de laisser les ordres des avocats se prononcer sur l'opportunité d'intervenir pour inciter le conseil à s'abstenir. Il ne juge pas utile d'inscrire dans la loi même que l'avocat doit s'abstenir. Il présente à cet effet un amendement n° 5 (DOC 53 1416/004), qui traduit ce point de vue.

M. Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen!) se rallie à la proposition du dernier intervenant de ne pas prévoir de moment charnière fixe mais de prévoir, de manière abstraite, le moment à partir duquel le choix du conseil n'est plus absolument libre. Compte tenu, notamment, des observations formulées par le Conseil d'État sur les amendements, il approuve l'amendement n° 5 présenté par le dernier intervenant. Ses dispositions sont intégrées dans l'amendement n° 6 de *MM. Gilkinet, Van Hecke et consorts* (DOC 53 1416/006).

L'amendement à l'examen tient également compte des nouvelles structures familiales (comme son amendement n° 2) et reproduit, pour le surplus, les dispositions de l'amendement n° 5. Bien qu'il se rallie à

zal horen (daarmee komt de indiener tegemoet aan het bezwaar van de laatste spreker). Voor het overige wordt verwezen naar de verantwoording bij het amendement.

De heer Christian Brotcorne (cdH) benadrukt dat hij ermee akkoord gaat om misbruik met het oog op het vertragen van de procedure en het rendementsverlies in de onderzoeken en procedures te voorkomen. Hij volgt de logica van de indiener, maar waarschuwt tegelijk om niet te ver te gaan. Zo zou men ook kunnen argumenteren dat de minister van Justitie geen magistraten meer (bij een andere rechtbank) zou kunnen benoemen, want zij zullen in vele gevallen belast zijn met de behandeling van een zaak waarin zij al veel hebben geïnvesteerd.

De heer Raf Terwingen (CD&V) suggereert om een aparte oplossing voor burgerlijke en strafzaken te zoeken. Hij is echter niet overtuigd door de voorgestelde wijzigingen die totnogtoe zijn voorgesteld.

Mevrouw Sophie De Wit (N-VA) sluit zich aan bij de suggestie om een aparte oplossing voor burgerlijke en strafzaken te zoeken. Zij benadrukt bovendien nogmaals het belang van de keuze van het juiste tijdstip vanaf wanneer men geen absoluut vrije keuze van raadsman meer zal hebben.

Volgens *de heer Raf Terwingen (CD&V)* is het, in het verlengde van zijn eerdere opmerking, misschien ook mogelijk om het kantelmoment op een abstracte manier te definiëren, namelijk op het ogenblik wanneer "de procespartij kennis heeft of redelijkerwijze kennis had kunnen nemen van de samenstelling van het behandelende rechtscollege". Bovendien lijkt het hem aangewezen om het aan de advocatenordes over te laten om te beslissen of zij zullen optreden om de raadsman aan te zetten tot onthouding. Hij meent dat het niet nodig is om in de wet zelf in te schrijven dat de advocaat zich moet onthouden. Hij dient daarop amendement nr. 5 (DOC 53 1416/004) in, waarin dit alles wordt opgenomen.

De heer Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen!) gaat akkoord met het voorstel van de laatste spreker om geen vast scharniermoment in te voeren, maar om op abstracte wijze het ogenblik te bepalen vanaf wanneer er geen absoluut vrije keuze van raadsman meer geldt. Mede gelet op de opmerkingen van de Raad van State over de amendementen, stemt hij in met het amendement nr. 5, ingediend door de laatste spreker. De inhoud ervan wordt opgenomen in amendement nr. 6 van *de heren Gilkinet, Van Hecke c.s.* (DOC 53 1416/006).

Dit amendement houdt ook rekening met de nieuwe gezinsvormen (zoals het door hem ingediende amendement nr. 2) en neemt voor het overige de strekking van het amendement nr. 5 over. Hoewel hij het met

l'observation du Conseil d'État selon laquelle "il sera difficile de trouver une règle en parfaite adéquation avec toutes les situations pouvant se présenter" (DOC 53 1416/005, p. 10), il estime que la formulation de l'amendement à l'examen couvre déjà de nombreuses hypothèses.

M. Raf Terwingen (CD&V) retire ensuite l'amendement n° 5 et ajoute que l'alinéa 2 proposé s'écarte quelque peu de l'amendement n° 5 initial dans la mesure où la nouvelle réglementation s'appliquera en cas de parenté avec toutes les personnes mentionnées dans l'alinéa 1er proposé, y compris, donc, les juges d'instruction et les magistrats du ministère public. Dans l'amendement n° 5, il n'était question que de "la composition de la juridiction qui examine l'affaire".

M. Christian Brotcorne (cdH) estime que les modifications proposées vont dans la bonne direction. Il renvoie, lui aussi, à l'observation du Conseil d'État concernant la difficulté de trouver une formulation parfaite. Contrairement à l'avant-dernier intervenant, M. Brotcorne estime que, dans certains cas, la modification proposée sera problématique. En effet, parfois, il ne sera pas claire et limpide à partir de quand on a pu "raisonnablement" prendre connaissance de la composition de la juridiction. Qui sera d'ailleurs chargé de le constater? Il espère que l'OBFG, qui a indiqué qu'il rendrait encore un avis sur la proposition à l'examen, pourra répondre à cette question ou qu'il pourra, le cas échéant, proposer une solution.

Mme Marie-Christine Marghem (MR) se rallie à l'intervenant précédent. Elle craint que la proposition à l'examen ne règle que partiellement cette question. En effet, dans de nombreux cas, dès lors que les magistrats et les conseils se connaissent, l'un d'eux s'abstient. C'est d'ailleurs ce que prescrit la déontologie des avocats. L'intervenante souhaite également recevoir des suggestions utiles de la part de l'OBFG.

Mme Özlem Özen (PS) souligne que les modifications proposées par MM. Gilkinet et Van Hecke ne sont pas totalement au point. Si ces derniers affirment vouloir tenir compte des nouvelles structures familiales, ils ne reprennent toutefois pas la cohabitation légale dans l'énumération des types de liens de parenté ou d'alliance qui doivent entraîner une abstention.

L'intervenante craint par ailleurs que les notions de "ménage de fait" et de "cohabitation de fait" soient source de polémiques, étant donné qu'elles ne sont pas définies clairement dans la loi. L'intervenante demande ensuite des précisions quant à la portée exacte du texte français de l'amendement n° 6. Les auteurs précisent

de la Raad van State eens is dat het "vast[staat] dat het moeilijk zal zijn een formulering te bedenken die alle gevallen die zich kunnen voordoen, volledig kan regelen" (DOC 53 1416/005, p. 10), denkt hij dat de bewoordingen van het amendement al vele hypothesen zullen dekken.

Daarop trekt *de heer Raf Terwingen (CD&V)* amendement nr. 5 in. Hij voegt daaraan toe dat het voorgestelde tweede lid enigszins afwijkt van het oorspronkelijke amendement nr. 5 in de mate dat de nieuwe regeling zal gelden voor een verwantschap met alle in het voorgestelde eerste lid vermelde personen, dus ook de onderzoeksrechters en de magistraten van het O.M. In amendement nr. 5 was er uitsluitend sprake van "de samenstelling van het rechtscollege dat de zaak behandelt".

De heer Christian Brotcorne (cdH) is van oordeel dat de voorgestelde wijzigingen in de goede richting gaan. Ook hij verwijst naar de opmerking van de Raad van State omtrent de moeilijkheid om een sluitende formulering te bedenken. In tegenstelling tot de voorlaatste spreker, denkt de heer Brotcorne dat de voorgestelde wijziging in een aantal gevallen problematisch zal zijn. Soms zal het immers niet klaar en duidelijk zijn vanaf wanneer men "redelijkerwijze" kennis heeft kunnen nemen van de samenstelling van het rechtscollege. Wie zal dat trouwens moeten vaststellen? Hij hoopt dat de OBFG, die laten weten heeft om nog een advies over het voorstel te laten geworden, hierop het antwoord kent of desgevallend een oplossing kan aanreiken.

Mevrouw Marie-Christine Marghem (MR) gaat akkoord met de vorige spreker. Zij vreest dat het voorstel de kwestie ook maar deels oplost. Er zijn immers ook tal van situaties waarin de mate waarin de magistraten en de raadslieden elkaar kennen ertoe leidt dat een van beiden zich onthoudt. De deontologie van de advocaat schrijft dit trouwens voor. De spreekster hoopt eveneens nuttige suggesties van de OBFG te krijgen.

Mevrouw Özlem Özen (PS) wijst erop dat de door de heren Gilkinet en Van Hecke voorgestelde wijzigingen niet volledig zijn uitgewerkt. Zij zeggen rekening te willen houden met de nieuwe gezinsvormen, maar nemen de wettelijke samenwoning niet op in de opsomming van soorten van verwantschap die tot onthouding aanleiding moeten geven.

Daarnaast vreest zij dat de noties "feitelijk gezin" en "feitelijke samenwoning" aanleiding zullen geven tot discussies, daar zij niet door een duidelijke wettelijke omschrijving worden afgebakend. Daarnaast wil zij duidelijkheid over de exacte betekenis van het woordgebruik in de Franse versie van het amendement

que le magistrat “ne doit toutefois pas s’abstenir” lorsque la partie au procès a pris connaissance ou aurait pu raisonnablement prendre connaissance de la composition de la juridiction. S’agit-il en l’espèce d’une obligation imposée au magistrat ou bien d’une possibilité qui lui est offerte? L’intervenante estime également que la disposition proposée par l’amendement n° 6 au sujet du moment charnière présente des failles et qu’elle prêterait donc elle aussi à discussion.

Mme Özen se demande ensuite si l’on peut véritablement parler d’un gain de temps important lorsqu’un avocat, qui s’est investi dans un dossier déterminé et constate par la suite qu’il se trouve dans une situation visée par la réglementation proposée dans l’amendement n° 6, se voit contraint de s’abstenir à un stade avancé de la procédure.

L’intervenante demande par ailleurs s’il incombera désormais au chef de corps d’informer les parties au procès de la composition de la juridiction, afin que les avocats puissent vérifier l’existence d’un lien de parenté ou d’alliance éventuel et envisager le cas échéant de s’abstenir.

Enfin, l’intervenante n’est pas convaincue par l’avis rendu par le Conseil d’État au sujet de la violation éventuelle du principe du libre choix du conseil (art. 6, alinéa 3, c, de la CEDH). Le Conseil d’État considère qu’il n’y a pas de violation de ce principe essentiel: en effet, il ne s’agit pas d’un droit absolu, ainsi qu’il ressort notamment du système des avocats *pro deo*. Mme Özen souligne néanmoins que le justiciable qui fait appel à un avocat *pro deo* a toujours le droit de changer de conseil.

Mme Sabien Lahaye-Battheu (Open Vld) estime qu’il s’indique d’attendre l’avis de l’OBFG.

M. Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen!) admet que, comme l’affirme un de ses collègues, dans de nombreux cas, la déontologie peut apporter une solution, ce qui rend un recours à la loi superflu. Il souligne cependant que, dans le cas qui a été à l’origine de la proposition de loi, l’ordre des avocats n’a pas pris, de prime abord, d’initiative adéquate. L’intervenant estime dès lors qu’il appartient au législateur d’édicter une série de règles en la matière.

En ce qui concerne les objections concernant la mention d’un certain nombre de structures familiales non précisées, M. Van Hecke estime que cela ne posera pas de problèmes insurmontables dans la pratique.

nr. 6. De indieners zeggen dat de magistrat “*ne doit toutefois pas s’abstenir*” als de procespartij kennis had of redelijkerwijze kennis had kunnen nemen van de samenstelling van het rechtscollege. Wil dat zeggen dat de magistrat zich moet, dan wel kan onthouden? Ook denkt zij dat de door amendement nr. 6 voorgestelde bepaling van het scharniermoment niet helemaal sluitend is. Dit zal derhalve nog tot discussies leiden.

Bovendien vraagt mevrouw Özen zich af of er werkelijk zoveel tijdswinst zal worden geboekt als een advocaat, die zich in een welbepaald dossier heeft ingewerkt, zich in een vergevorderd stadium moet onthouden als hij vaststelt dat hij zich bevindt in een situatie zoals bedoeld in de door amendement nr. 6 voorgestelde regeling.

Verder wil de spreekster weten of het nu tot de verantwoordelijkheid van de korpsverster zal behoren om de procespartijen op de hoogte te brengen van de samenstelling van het rechtscollege zodat de advocaten hun eventuele verwantschap kunnen nagaan en overwegen om zich in voorkomend geval te onthouden?

Ten slotte is de spreekster niet overtuigd door het advies van de Raad van State in verband met een eventuele schending van het beginsel van de vrije keuze van raadsman (art. 6, lid 3, c, EVRM). Dit essentiële principe is volgens de Raad niet geschonden: het gaat immers niet om een absoluut recht, zoals ook blijkt uit het voorbeeld van de *pro-Deo*advocaten. Mevrouw Özen wijst er echter op dat de rechtzoekende in het geval van de *pro-Deo*advocaat ook steeds het recht heeft om van raadsman te veranderen.

Mevrouw Sabien Lahaye-Battheu (Open Vld) vindt het raadzaam om het advies van de OBFG af te wachten.

De heer Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen!) geeft toe dat, zoals een van de collega’s aanvoert, de deontologie in vele gevallen soelaas kan bieden en een beroep op de wet overbodig maakt. Hij wijst er echter op dat de orde van advocaten in het geval dat de aanleiding voor het voorstel is geweest, in eerste instantie geen passend initiatief heeft genomen. De spreker denkt dan ook dat het toekomt aan de wetgever om dienaangaande een aantal voorschriften uit te vaardigen.

Wat de bezwaren omtrent de opname van een aantal niet nader gedefinieerde gezinsvormen betreft, meent de heer Van Hecke dat dit in de praktijk geen onoverkomelijke problemen zal doen rijzen.

En réponse à la critique concernant l'évaluation par le Conseil d'État du principe du libre choix d'un conseil, M. Van Hecke rappelle qu'il ne s'agit pas d'un principe absolu. Il fait remarquer que la proposition se base sur une mise en balance, d'une part, de l'intérêt général de lutter contre les abus et, d'autre part, de l'intérêt individuel de la partie au procès dont la liberté de choix est limitée.

Enfin, MM. Gilkinet et Van Hecke présentent un amendement n° 7 (DOC 53 1416/006) modifiant leur amendement n° 6. Il tend à réparer un oubli et à inscrire également dans la loi la cohabitation légale en tant motif d'abstention.

M. Christian Brotcorne (cdH) se demande encore ce que l'on entend exactement par la "composition" de la juridiction. Il suppose qu'il s'agit de connaître l'identité des magistrats individuels. À cet égard, il fait remarquer qu'il est certes souvent possible de supposer quelle chambre traitera l'affaire, mais qu'il est impossible d'en avoir la certitude; il en va de même pour ce qui est de l'identité des magistrats individuels (qui peuvent d'ailleurs toujours être promus ou cesser de faire partie de la juridiction saisie pour une autre raison). Autrement dit, il existe encore une série de questions qui nécessitent une réponse.

M. Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen!) concède qu'en matière pénale surtout, il ne sera sans doute pas possible de connaître la composition de la juridiction dès la première audience.

Il souligne cependant que, dans le cas où de nouveaux juges sont désignés en remplacement (par exemple, en cas de promotion), ces juges peuvent également être tenus de s'abstenir.

Vu le lien étroit entre le dispositif proposé par l'amendement n° 6 et (l'application des) les règles déontologiques des avocats, M. Thierry Giet (PS) souhaite attendre l'avis de l'OBFG, qui ne saurait tarder.

Emboîtant le pas de Mme Özen, il demande des informations précises sur les notions de "union de fait" et de "ménage de fait". M. Giet observe également que la version française de l'amendement n° 6 n'est pas claire et il souhaite également des éclaircissements quant à la responsabilité du chef de corps d'informer les conseils de la composition de la juridiction.

Als antwoord op de kritiek op de beoordeling door de Raad van State van het principe van de vrije keuze van raadsman, brengt de heer Van Hecke in herinnering dat het niet om een absoluut principe gaat. Hij merkt op dat het voorstel gebaseerd is op een afweging tussen, enerzijds, het algemeen belang van het bestrijden van misbruiken en, anderzijds, het individuele belang van de procespartij van wie de keuzevrijheid wordt beperkt.

Ten slotte dienen de heren Gilkinet en Van Hecke amendement nr. 7 (DOC 53 1416/006) in, tot wijziging van hun amendement nr. 6. Daarmee beogen zij een vergetelheid recht te zetten en ook de wettelijke samenwoning als een reden voor onthouding in de wet in te schrijven.

De heer Christian Brotcorne (cdH) vraagt zich nog af wat men met de "samenstelling" van het rechtscollege eigenlijk bedoelt. Hij kan veronderstellen dat het erom gaat de identiteit van de individuele magistraten te kennen. In dat verband merkt hij op dat het weliswaar vaak mogelijk is om te veronderstellen welke kamer de zaak zal behandelen, maar dat dit nog geen echte zekerheid biedt, ook niet omtrent de identiteit van de individuele magistraten (die trouwens altijd kunnen worden bevorderd of om andere redenen ophouden deel uit te maken van het behandelende rechtscollege). Er zijn m.a.w. nog wel een aantal vragen die een antwoord behoeven.

De heer Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen!) geeft toe dat het zeker in strafzaken wellicht niet mogelijk zal zijn om vanaf de eerste terechtzitting de samenstelling van het rechtscollege te kennen.

Wel wijst hij erop dat, in geval er nieuwe rechters ter vervanging worden aangewezen (bijvoorbeeld in het geval van een bevordering), die rechters er zelf ook toe kunnen gehouden zijn om zich te onthouden.

De heer Thierry Giet (PS) wil, gelet op het nauwe verband tussen de door amendement nr. 6 voorgestelde regeling en (de toepassing van) de deontologische regels van de advocatuur, het aangekondigde advies van de OBFG afwachten.

In navolging van mevrouw Özen vraagt hij precieze informatie over de noties "feitelijke samenwoning" en "feitelijk gezin". De heer Giet merkt ook op dat de Franse versie van het amendement nr. 6 niet duidelijk is en wil eveneens duidelijkheid omtrent de verantwoordelijkheid van de korpschef om de raadslieden in te lichten over de samenstelling van het rechtscollege.

Enfin, l'intervenant remarque que l'avocat peut toujours contester la décision éventuelle de l'Ordre. Cela entraînera également un report. La mesure proposée ne signifie donc pas nécessairement un gain de temps.

M. Raf Terwingen (CD&V) réplique que ce n'est pas la première fois que les termes "ménage de fait" et "union de fait" figurent dans la loi. Ainsi, différentes dispositions du Code judiciaire contiennent la notion d' "union de fait" (art. 191bis, 259ter, 259undecies, 301-303 du Code judiciaire). L'intervenant n'a pas connaissance d'éventuels problèmes d'application à cet égard.

M. Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen!) réfute les critiques formulées par l'OBFG dans son avis, dans l'intervalle mis à la disposition des membres. Selon l'intervenant, il y a quatre points.

Premièrement, l'OBFG estime qu'il n'est pas opportun de modifier l'article 304 du Code judiciaire dès lors que cela remettrait en cause le principe de l'impartialité objective du juge. M. Van Hecke précise que la proposition n'apporte aucune modification sur ce plan, mais qu'elle déplace la responsabilité. Dans l'hypothèse des auteurs, il incombera en effet à l'avocat de s'abstenir. Cela ne figure certes pas tel quel dans la proposition, mais il en va bien ainsi: si le juge prend la décision de ne pas s'abstenir, l'avocat doit suivre et tirer ses conclusions. S'il ne le fait pas, les règles de la déontologie jouent dans ce cas.

Deuxièmement, l'OBFG indique que la modification proposée n'est pas nécessaire et que la déontologie du barreau suffit. L'intervenant rappelle que le Conseil de l'Ordre des avocats n'est intervenu qu'en deuxième instance dans l'affaire qui a inspiré les auteurs de la proposition de loi à l'examen. M. Van Hecke ne croit dès lors pas beaucoup dans la déontologie comme voie de recours dans tous les cas. Il souligne en outre que le Conseil de l'Ordre des avocats peut, en vertu de l'article 304 existant, toujours décider que l'avocat ne doit pas s'abstenir, auquel cas le juge n'a pas d'autre choix que de s'abstenir. C'est ce que l'intervenant veut éviter.

Troisièmement, l'OBFG estime que la version française du texte ne fait pas apparaître clairement si le juge a le choix de s'abstenir ou s'il en a l'obligation. M. Van Hecke explique que son parti laisse au juge le soin de choisir. Le juge n'est donc pas obligé de s'abstenir. Cela permet notamment de prendre en compte les véritables motivations de la désignation d'un conseil ayant un lien d'alliance ainsi que tous les autres éléments pertinents. Il se pourrait ainsi que le juge statue que

Ten slotte merkt de spreker op dat de advocaat de eventuele beslissing van de orde altijd kan betwisten. Ook dat zal uitstel veroorzaken. De voorgestelde regeling betekent dus niet noodzakelijk tijdswinst.

De heer Raf Terwingen (CD&V) repliceert dat de termen "feitelijke samenwoning" en "feitelijk gezin" niet voor de eerste keer in de wet worden ingeschreven. Zo bevatten verschillende bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek de notie "feitelijk gezin" (art. 191bis, 259ter, 259undecies, 301-303 van het Gerechtelijk Wetboek). De spreker heeft geen weet van eventuele toepassingsproblemen in dit verband.

De heer Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen!) weerlegt de kritiek die de OBFG uit in het ondertussen ter beschikking van de leden gestelde advies. Het gaat volgens de spreker om vier punten.

In de eerste plaats meent de OBFG dat het niet opportuun is om artikel 304 van het Gerechtelijk Wetboek te wijzigen, omdat het zou raken aan het principe van de objectieve onpartijdigheid van de rechter. De heer Van Hecke verduidelijkt dat het voorstel hieraan niets wijzigt, maar dat het de verantwoordelijkheid verlegt. Het zal in de hypothese van de indieners immers aan de advocaat toekomen om zich te onthouden. Dat staat weliswaar niet uitdrukkelijk in het voorstel, maar het is wel zo: als de rechter de beslissing neemt om zich niet te onthouden, dan moet de advocaat volgen en zijn conclusies trekken. Doet hij dat niet, dan spelen de regels van de deontologie.

Ten tweede stelt de OBFG dat de voorgestelde wijziging niet noodzakelijk is en dat de deontologie van de advocatuur volstaat. De spreker herinnert eraan dat de Raad van de Orde van advocaten slechts in tweede instantie is opgetreden in de zaak die de indieners van het voorstel heeft geïnspireerd. Het geloof van de heer Van Hecke in de deontologie als redmiddel in alle gevallen is dan ook niet erg groot. Hij stipt bovendien aan dat de Raad van de Orde van advocaten onder het bestaande artikel 304 altijd kan beslissen dat de advocaat zich niet moet onthouden en dan rest er de rechter geen andere keuze dan zich te onthouden. Dat wil de spreker vermijden.

Ten derde is het voor de OBFG in de Franse versie van de tekst niet duidelijk of de rechter de keuze heeft om zich al dan niet te onthouden, dan wel of hij daartoe verplicht is. De heer Van Hecke legt uit dat zijn partij de keuze aan de rechter laat. Hij is dus niet verplicht om zich te onthouden. Dat laat bv. toe om de werkelijke beweegredenen voor de aanstelling van een aanverwante raadsman en alle andere relevante elementen in rekening te brengen. Zo zou het kunnen dat de rechter

la désignation a été faite de toute bonne foi, sans qu'il y ait risque de prescription, et que le dossier n'est en outre pas trop complexe pour être transmis à un autre magistrat. Dans pareils cas, il ne sera pas nécessaire que l'avocat s'abstienne.

Le membre souligne d'ailleurs que la disposition ne devra pas être appliquée dans des affaires judiciaires courantes, standard, mais plutôt dans les gros dossiers de fraude (fiscale) dans lesquels on tente par toutes sortes d'astuces de faire déraiper le dossier ou d'obtenir sa prescription.

Enfin, l'intervenant réfute l'idée selon laquelle la proposition pose de nouveaux problèmes en fixant un "moment charnière". Il concède que le Conseil d'État estime qu'il est extrêmement difficile de déterminer un moment fixe qui couvre toutes les hypothèses. La modification proposée à l'amendement n° 6 définit toutefois ce moment d'une façon générale et abstraite et, précisément pour cette raison, ne posera pas le moindre problème. L'intervenant ne pense pas non plus que l'absence de prescriptions réglant la notification de la composition soit un problème. Cette absence est un fait, mais le bon sens permet de résoudre bien des choses.

À l'aide de deux exemples, M. Van Hecke démontre qu'il est n'est pas forcément difficile de constater quand les parties sont informées ou pouvaient raisonnablement prendre connaissance de la composition de la juridiction ou de la chambre saisie.

1) Cela fait quelques semaines qu'un procès pénal s'est ouvert dans le cadre duquel deux ou trois audiences sont organisées chaque semaine. Si un nouveau conseil présentant un lien de parenté avec l'un des juges est désigné après la dixième audience, il est parfaitement clair que l'on a ou doit avoir connaissance de la composition de la juridiction saisie.

2) Le tribunal est saisi d'une grande affaire de fraude. Lorsqu'un procès est organisé au sujet d'un dossier volumineux, il est d'usage qu'un certain nombre de magistrats soient dispensés en vue de la préparation du procès. Lors de l'audience d'introduction, où sont présents tous les magistrats, on connaît d'emblée les magistrats qui examineront le dossier. Si l'un des magistrats doit être remplacé au cours des mois ou des années suivants (par exemple, par suite d'un décès), l'article 304 du Code judiciaire peut toujours s'appliquer comme c'est le cas aujourd'hui: le nouveau magistrat devra s'abstenir.

oordeelt dat de aanstelling volledig te goeder trouw is gebeurd, zonder dat er gevaar is voor verjaring en dat het dossier bovendien niet al te complex is om het over te dragen aan een andere magistraat. In dergelijke gevallen zal het niet nodig zijn dat de advocaat zich onthoudt.

Overigens wordt erop gewezen dat de bepaling niet zal moeten worden toegepast in courante, standaard rechtszaken, maar veeleer in de grote (fiscale) fraude-dossiers waarin men d.m.v. allerlei trucs de zaak te laten ontsporen of verjaren.

Ten slotte ontkent de spreker dat het voorstel nieuwe problemen doet ontstaan door de bepaling van een "scharniermoment". Hij geeft toe dat de Raad van State van oordeel is dat het uiterst moeilijk is om een vast moment te bepalen dat alle hypothesen dekt. De in amendement nr. 6 voorgestelde wijziging definieert dat moment echter op een algemene en abstracte wijze en zal precies daardoor voor de minste problemen zorgen. De spreker denkt evenmin dat het een probleem vormt dat er geen voorschriften voor de kennisgeving van de samenstelling bestaan. Dat klopt, maar met gezond verstand kan men veel oplossen.

De heer Van Hecke illustreert aan de hand van twee voorbeelden dat het niet zo moeilijk hoeft te zijn om vast te stellen wanneer de partijen kennis krijgen of redelijkerwijze kennis konden nemen van de samenstelling van het behandelende rechtscollege of de kamer.

1) Er loopt al enkele weken een strafproces waarin er wekelijks twee à drie zittingen worden georganiseerd. Als na de tiende zitting een nieuwe raadsman wordt aangesteld die een band van aanverwantschap met een van de rechters heeft, dan is het heel duidelijk dat men kennis heeft of moet hebben van de samenstelling van het behandelende rechtscollege.

2) Er wordt een grote fraudezaak voor de rechtbank gebracht. Als er een rechtszaak rond een omvangrijk dossier wordt georganiseerd, dan is het gebruikelijk dat, met het oog op de voorbereiding van het proces, een aantal magistraten worden vrijgesteld. Bij de openingszitting, waarop alle partijen aanwezig zijn, is het dan meteen duidelijk welke magistraten zich over het dossier buigen. Moet een van de magistraten in de loop van de daaropvolgende maanden of jaren worden vervangen (bv. t.g.v. een overlijden), dan kan artikel 304 van het Gerechtelijk Wetboek nog steeds zoals vandaag worden toegepast: de nieuwe magistraat zal zich moeten onthouden.

Ces exemples montrent qu'il ne faudra pas toujours une notification. M. Van Hecke fait également observer qu'habituellement, les plaideurs expérimentés sont au fait de la composition de la chambre devant laquelle ils doivent plaider leur cause.

Enfin, il souligne que c'est au Parlement qu'il appartient de fixer des limites précises. C'est ce que fait la proposition de loi à l'examen, sans violer l'article 6, 3, c), de la CEDH.

Mme Özlem Özen (PS) n'est pas convaincue par les arguments présentés par l'intervenant précédent. Elle estime que la proposition de loi crée davantage de problèmes qu'elle n'apporte de solutions. Selon elle, il n'est dès lors pas opportun de légiférer dans la situation visée. Qui plus est, ce genre de situation est extrêmement rare.

M. Christian Brotcorne (cdH) souscrit aux propos de l'intervenante précédente. Il estime que la proposition est un exemple de législation au lance-flammes et qu'elle témoigne d'une grande méfiance à l'égard des avocats et de l'application du code de déontologie.

Selon lui, la proposition laisse nombre de problèmes en suspens, comme la détermination du moment où l'on est supposé avoir connaissance de la composition du siège. Tel est au demeurant également l'avis du Conseil d'État et de l'OBFG.

M. Brotcorne regrette en outre que l'amendement n° 4 qu'il a présenté n'ait pas retenu suffisamment l'attention. On a, en lieu et place, présenté de nouveaux amendements, qui, ainsi qu'il a été indiqué, ne résolvent pas les problèmes. Il craint que la proposition ne soit source de batailles de procédure.

Il termine en soulignant que la proposition ne viole aucunement l'article 6, 3, c), de la CEDH.

Mme Sonja Becq (CD&V) ne considère pas que la proposition témoigne de méfiance à l'égard des avocats. Il s'agit de s'attaquer à l'abus de droit. Le fait que la proposition vise une situation exceptionnelle ne signifie pas qu'il ne puisse pas être opportun de légiférer en la matière.

M. Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen!) ne se méfie pas fondamentalement des avocats, mais constate cependant qu'ainsi qu'il a été indiqué, le Conseil de l'Ordre a estimé, dans un premier temps, ne pas devoir intervenir. Ce n'est qu'à force d'insister qu'une décision d'abstention a finalement été prise.

Die voorbeelden tonen aan dat er niet altijd een kennisgeving zal moeten gebeuren. Daarbij doet de heer Van Hecke opmerken dat ervaren pleiters gewoonlijk goed op de hoogte zijn van de samenstelling van de kamer waar zij hun zaak moeten bepleiten.

Ten slotte benadrukt hij dat het aan het Parlement toekomt om duidelijke grenzen te stellen. Dat doet het voorliggende voorstel, zonder artikel 6, 3, c), EVRM te schenden.

Mevrouw Özlem Özen (PS) is niet overtuigd door de argumenten van de vorige spreker. Voor haar creëert het voorstel meer problemen dan dat het oplossingen aanreikt. Zij vindt een wetgevend optreden m.b.t. de geviseerde situatie dan ook niet opportuun. Daarbij komt nog dat dergelijke situaties slechts uiterst zelden voorkomen.

De heer Christian Brotcorne (cdH) deelt de mening van de vorige spreker. Hij is van oordeel dat het voorstel een voorbeeld van steekvlamwetgeving is en dat het getuigt van een sterk wantrouwen t.o.v. de advocatuur en de toepassing van de deontologische gedragscode.

Hij denkt dat het voorstel tal van problemen onopgelost laat, zoals de bepaling van het ogenblik waarop men verondersteld wordt kennis te hebben van de samenstelling van de zetel. Dat is trouwens ook het standpunt van de Raad van State en de OBFG.

De heer Brotcorne betreurt bovendien dat men onvoldoende aandacht heeft besteed aan het door hem ingediende amendement nr. 4. In de plaats daarvan heeft men nieuwe amendementen ingediend, die, zoals gezegd, de problemen niet oplossen. Hij vreest dat het voorstel procedureslagen zal veroorzaken.

Afsluitend benadrukt hij dat het voorstel geenszins artikel 6, 3, c), EVRM schendt.

Mevrouw Sonja Becq (CD&V) is niet van oordeel dat het voorstel getuigt van wantrouwen jegens de advocatuur. Het gaat erom rechtsmisbruik aan te pakken. Dat het voorstel betrekking heeft op een uitzonderlijke situatie, betekent niet dat het niet aangewezen kan zijn om in deze kwestie wetgevend op te treden.

De heer Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen!) heeft geen fundamenteel wantrouwen jegens de advocatuur, maar stelt wel vast dat, zoals gezegd, de Raad van de Orde in eerste instantie gemeend heeft niet te moeten ingrijpen. Het is slechts na aandringen dat er een beslissing tot onthouding is gevallen.

Il fait en outre observer que la réglementation existante peut, elle aussi, être source de batailles de procédure. Dans le dossier qui a conduit au dépôt de la proposition, la question a été examinée à deux reprises par le Conseil de l'Ordre, a fait l'objet d'un pourvoi en cassation et a donné lieu à une procédure en référé.

M. Thierry Giet (PS) maintient qu'il s'agit d'une loi de circonstance. Il estime que la proposition fournit des armes à ceux qui souhaitent entraver le bon fonctionnement de la justice.

IV. — VOTES

Article 1er

Cet article est adopté à l'unanimité.

Art. 2

L'amendement n° 5 est retiré.

L'amendement n° 7 tendant à modifier l'amendement n° 6, ainsi que l'amendement n° 6 tendant à remplacer l'article 2 proposé, sont successivement adoptés par 8 voix contre 4 et une abstention.

Les amendements nos 2 à 4 deviennent dès lors sans objet.

L'article 2, ainsi modifié, est adopté par 8 voix contre 4 et une abstention.

Intitulé

L'amendement n° 1 tendant à modifier l'intitulé de la proposition est adopté à l'unanimité.

*
* *

Bovendien vestigt hij er de aandacht op dat ook de bestaande regeling procedureslagen kan veroorzaken. In het dossier dat de aanleiding vormde voor het voorstel, is de kwestie tot tweemaal toe door de Raad van de Orde behandeld, werd er een voorziening in cassatie ingediend en een procedure in kortgeding ingeleid.

De heer Thierry Giet (PS) blijft bij zijn standpunt dat het om een omstandigheidswet gaat. Hij denkt dat het voorstel wapens in handen geeft van hen die de goede werking van Justitie willen belemmeren.

IV. — STEMMINGEN

Artikel 1

Dit artikel wordt eenparig aangenomen.

Art. 2

Amendement nr. 5 wordt ingetrokken.

Amendement nr. 7 tot wijziging van amendement nr. 6, alsook amendement nr. 6 tot vervanging van het voorgestelde artikel 2 worden achtereenvolgens aangenomen met 8 stemmen tegen 4 en 1 onthouding.

Bijgevolg vervallen de amendementen 2 tot 4.

Het aldus gewijzigde artikel 2 wordt aangenomen met 8 stemmen tegen 4 en 1 onthouding.

Opschrift

Amendement nr. 1, tot wijziging van het opschrift van het voorstel, wordt eenparig aangenomen.

*
* *

Par dérogation à l'article 82.1 du Règlement de la Chambre des représentants, il est procédé au vote sur l'ensemble de la proposition.

La proposition, ainsi modifiée, est adoptée par 8 voix contre 4 et une abstention.

Les rapporteurs,

Renaat LANDUYT
Christian BROTCORNE

La présidente,

Sarah SMEYERS

Liste des dispositions qui nécessitent des mesures d'exécution: *néant*.

In afwijking van artikel 82.1 van het Reglement van de Kamer van volksvertegenwoordigers, wordt onmiddellijk overgegaan tot de stemming over het geheel van het voorstel.

Het gehele aldus gewijzigde voorstel wordt aangenomen met 8 tegen 4 stemmen en 1 onthouding.

De rapporteurs,

Renaat LANDUYT
Christian BROTCORNE

De voorzitter,

Sarah SMEYERS

Lijst van bepalingen die een uitvoeringsbepaling vergen: *nihil*.